

Eduskunta Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n lausunto vanhuspalvelulaista

Lakiesityksestä yleistä

Eduskunnan välikysymyskeskustelussa vuonna 2009 annetussa sosiaali- ja terveysministeriön vastauksessa todettiin seuraavaa: "Vanhuspalvelujen laadukas toteuttaminen ei onnistu pelkillä laatusuosituksilla, vaan tarvitaan laki vanhuspalveluista." Tähän ministeriön esittämään kantaan myös Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry yhtyi kesäkuussa 2012 sosiaali- ja terveysministeriölle antamassaan lausunnossaan vanhuspalvelulaista ja toistaa sen myös tässä lausunnossa.

SuPer ry pitää hyvänä sitä, että lakiesityksen keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu se, että kunnan tulisi varata riittävät voimavarat ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseen. Ongelmalliseksi tämän tavoitteen toteutumisen tekee se, että laissa ei missään kohdassa määritellä sitä, mitkä ovat riittävät voimavarat. Lakiesitys jättää resurssien arvioinnin kuntien oman harkinnan varaan. Kunnat ovat jo nyt ilman lakiakin voineet melko vapaasti päättää vanhustenhuoltoon myöntämistään resursseista. Kuntien resurssiohjausta ovat ohjeistaneet sosiaali- ja terveysministeriön laatimat laatusuositukset, joiden noudattaminen on ollut myös kunnan harkinnasta riippuvaa.

Lakiesityksessä todetaan myös mm. se, että tavoitteena on luoda lainsäädännöllä nykyistä vahvempi pohja laatusuosituksin toteutettavalle ohjaukselle ja toiminnan viranomaisvalvonnalle. Lakiesityksen kuvaamassa nykytilan arvioinnissa laatusuosituksista todetaan seuraavaa: "Tutkimustiedon perusteella voidaan arvioida, että laatusuositusten vaikutus etenkin kuntien hallinnolliseen johtoon ja poliittiseen päätöksentekoon on ollut toivottua vähäisempi." Suositusten uudistaminen on nyt myös aloitettu, mutta SuPer ry ei usko niiden parantavan tilannetta mikäli uudistettavien suositusten noudattamista ei tulla millään tavalla toimijoilta edellyttämään myös käytännössä. Suositusten sitovuutta ei käytännössä pysty varmistamaan muuten, kuin säätämällä sitovuudesta itse laissa tai sen nojalla annettavassa asetuksessa.

SuPer ry esittää, että vanhuspalvelulaissa otettaisiin mallia nykyisen terveydenhuoltolain ohjausvaikutuksesta, missä ilmoitetaan selvät aikarajat jonka kuluessa asiakkaalle on tietyt palvelut tarjottava. Terveydenhuoltolain osalta hoitotakuu toimii, koska siihen on asetettu selvät mitattavissa olevat aikarajat, joiden noudattamista tehostetaan tarvittaessa uhkasakin. Vanhuspalvelulaista nämä mitattavissa olevat määräykset jäävät puuttumaan ja ainoa todellinen ohjausvaikutus onkin lain 20 §:ssä esitetty mahdollinen asetus, joka tulee voimaan vasta vuonna 2015.

SUPER

Kuntien omavalvonta

Lakiesityksessä esitetään kuntien suorittaman omavalvonnan tehostamista. SuPer ry pitää erinomaisena lakiesityksen yleisperusteluissa esitettyä toimintamallia, jossa todetaan seuraavaa: ”Kunnan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä olisi velvollisuus vuosittain arvioida iäkkäiden tarvitsemien sosiaalipalvelujen riittävyttä ja laatua. Arviointia varten kerättäisiin palautetta asiakkailta ja kunnan henkilöstöltä. Sosiaaliamiehen raportti otettaisiin huomioon arvioinnissa ja arvioinnin tulokset saatettaisiin tiedoksi kunnan tarkastuslautakunnalle.” Kyseisellä toimintamallilla varmistettaisiin se, että kuntien suorittama omavalvonta käytännössä myös toimii.

Ongelmalliseksi tämän omavalvonnan toteuttamisen ja arviointiraporttien esittämisen hallituksen esittämällä tavalla tekee se, että lakiesityksen yleisperusteluissa esitettyä toimintamallia ei ole varmistettu selvästi myös itse lakitekstissä. Tavoitteiden toteutuminen käytännössä hallituksen esittämällä tavalla tulee edellyttämään sitä, että kuntien viranhaltijoiden on etsittävä ohjausta arviointikertomusten ohjaamiseen lakiesityksen perusteluista. SuPer ry pitäisi selvempänä sitä, että menettelytapa ohjeistettaisiin suoraan laissa tai viimeistään sen nojalla annettavassa asetuksessa ja arviointiraportti ohjattaisiin kunnan tarkastuslautakunnan lisäksi erillisenä tiedonantona myös kunnanvaltuustolle. Näin varmistettaisiin se, että valtuusto kunnan ylimpänä päätöksentekuelimenä saisi varmemman tiedon vanhuspalvelulain toteutumisesta kunnassa.

Lakiesityksessä esitetään sitä, että kunnan vanhusneuvosto otetaan mukaan kunnan toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan kaikissa asioissa, jotka koskevat ikääntynyttä väestöä. SuPer ry pitää tätä lakiesityksen toimintamallia hyvänä, koska se tuo paikallisten toimijoiden asiantuntemuksen kunnan viranhaltijoiden tueksi.

Henkilöstön suorittama palveluiden laadunvalvonta

Lakiesityksessä esitetään sitä, että kunnilta edellytettävän omavalvonnan asianmukaisen toteutumisen turvaamiseksi kunnan on hankittava säännöllisesti palautetta myös mm. toimintayksikön työntekijöiltä. Lakiesityksessä esitetään myös terveydenhuollon ammattihenkilöille ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle, mikäli he havaitsevat iäkkäitä henkilöitä, jotka ovat ilmeisen kykenemättömiä vastaamaan omasta huolenpidostaan.

Esitetyt tiedonkeruutavat ovat SuPer ry:n näkemyksen mukaan tehokkaita ja toimivia, mikäli alalla toimivat ammattilaiset todella uskaltavat antaa rehellistä palautetta. Jos henkilöstö kokee saavansa negatiivista palautetta tai muita sanktioita ilmoituksistaan, niin silloin lain edellyttämä toimintamalli ei käytännössä tule toimimaan.

Viranomaisvalvonnan turvaaminen

Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että laki helpottaa valvontaviranomaisten toimintaa, kun se nykyistä täsmällisemmin osoittaa, miten iäkkäiden henkilöiden palvelut tulee järjestää ja toteuttaa. SuPer ry:n näkemyksen mukaan tämän tavoitteen toteutuminen edellyttää sitä, että valvontaviranomaisten valvontaresurssit käytännössä turvataan nykyistä paremmin ja myös sitä, että vuonna 2015 tulevassa asetuksessa sekä uudistettavissa laatusuosituksissa asetetaan ikäihmisten palveluille tarkemmat ja myös mitattavissa olevat laatumittarit.

Esitetyn lakiluonnoksen säädökset vanhushpalvelujen laadusta, henkilöstön määrästä tai kunnan osoittamista resursseista eivät ole mitattavissa vaan riippuvat lähes täysin tarkastelijan omista arvioista. Valvontaviranomaisille jää tulevaisuudessa suuri vastuu kun ne omilla kannanotoillaan tulevat tekemään palvelujen laatuun vaikuttavia linjauksia.

Kunnan resurssiohjaus ja vanhushpalvelujen suunnittelu

Lakiesityksessä esitetään, että kunnan on valtuustokausittain tehtävä toimenpidesuunnitelma, jossa ohjataan iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen järjestämistä ja kehittämistä kunnassa. SuPer ry:n näkemyksen mukaan lakiesityksen hyvä tavoite on turvata vanhushpalvelut nykyistä paremmin kuntien talousarviosuunnittelussa. Tämä todennäköisesti tulee ohjaamaan kuntien talousarviovalmistelua nykyistä enemmän myös tarvelähtöisyyden suuntaan. Nykyinen talousarviovalmistelu useissa kunnissa keskittyy enemmän talousraamivalmisteluun. Tämä johtaa erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon määrärahojen osalta alibudjetointiin ja se vie silloin pohjan pois palvelujen turvaamiselta. SuPer ry:n näkemyksen mukaan kuntien viranhaltijoiden sekä poliittisten päätöksentekijöiden tietoiseen alibudjetointiin on puututtava sekä tulevassa lainsäädännössä että valvontaviranomaisten toiminnassa.

Henkilöstömitoitus

Lakiesityksen suurin epäkohta on se, että siinä ei esitetä sitovia määräyksiä hoitohenkilöstön määristä. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimissa ikäihmisten palvelujen laatusuosituksessa on esitetty numeerinen ohjeistus henkilöstömääristä. Ongelmana näissä suosituksissa on käytännössä se, että niiden noudattaminen käytännössä riippuu toimijan omasta tahdosta.

Lakiesityksessä esitetään ympärivuorokautisten toimintayksiköiden henkilöstömäärän osalta sitä, että tulevaan asetukseen olisi vuonna 2015 tulossa minimimitoitukseksi 0,5 hoitajaa asukasta kohden. SuPer ry:n sekä useiden muiden asiantuntijoiden näkemyksen mukaan esitetty mitoitusluku ei turvaa vanhushpalvelujen laatua.

Yhteenveto

SuPer ry:n näkemyksen mukaan esitys vanhuspalvelulaiksi on tavoitteiltaan hyvä ja myös tarpeellinen. Lain toimivuus myös käytännössä vaatii tulevalta asetukselta sekä tulevilta laatusuosituksilta paljon. Mikäli niihin saadaan sisällytettyä toimivat ja vanhuspalveluiden laatua varmistavat määräykset ja mittarit, niin silloin tulevan lain säädökset todennäköisesti toimivat myös käytännössä. Ilman näitä myöhemmin valmistuvia lakia tukevia elementtejä nyt säädettävä vanhuspalvelulaki tulee olemaan heikko ja melko toimimaton.

SuPeriin kuuluu yli 82 000 lähi- ja perushoitajaa sekä muita toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittanutta, jotka työskentelevät julkisella ja yksityisellä sektorilla.

Silja Paavola
puheenjohtaja
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

Jussi Salo
johtaja, kehittämissyksikkö
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry

Lisätietoja lausunnosta antaa kehittämissyksikön johtaja Jussi Salo.
jussi.salo(at)superliitto.fi, 09 2727 9292